

— PLATZER FERENCZ, nyug. bányahivatali, főnök 3—4 sűrűn nyomtatott ívre terjedő tanulmányt készül kiadni *Selmeczbánya és vidéke teléreinek természetéről és valószínű eredetéről*. A szerzőt 30 évi tapasztalás indította értekezésének megírására, melyet, ha elegendő aláírója érkezik, a jövő év elején ki fog nyomtatni s 1884 januárban 80 kr. utánvétel mellett hajlandó szétküldeni az aláíróknak. A kötelező aláírások a szerzőhöz Jászóra (Abaujmegyébe) intézendők.

TÁRSULATI ÜGYEK.

JEGYZŐKÖNYVI KIVONATOK A MAGYARHONI FÖLDTANI TÁRSULAT ÜLÉSEIRŐL

VI. SZAKÜLÉS 1883 MÁJUS 30-ÁN.

Elnök : DR. SZABÓ JÓZSEF.

1. DR. KRENNER JÓZSEF SÁNDOR két ásványtani közleményt terjeszt az eredeti példányokkal együtt a szakülés elé. A közlemények egyike a jelen füzetben foglaltatik, a másik pedig későbbi füzeteink egyikében fog megjelenni.

a) Első közleménye a *bottinói Menghinitről* szólt. A Menghinitt ama sajátos antimon-ólom-kéneg, $4\text{PbS} + \text{Sb}_2\text{S}_3$, mely a bottinói bányában Toscanában található. G. v. RATH ezt az ásványt egyhajlásúnak tartotta, míg ellenben az előadó, saját beható vizsgálatai alapján kimutatta, hogy az, SELLA régibb felfogásával megegyezleg, *rhombos*, de sőt, hogy egyszersmind isomorph a hozzá hasonló chemiai alkotású arzénvegyülettel a *Jordanit*-tal, $4\text{PbS} + \text{As}_2\text{S}_3$.

b) Második közleménye egy *nagyági*, igen érdekes *pseudomorph-ásvánnyal* foglalkozott. A nagyágitt ólmát bournonitt (kerékércz) emésztette fel, mely most a nagyágitt alakjában mint átalak jelenik meg. Az aranytartalmat, mint látszik, az oldószer hordotta el, mert az új ásványban nyoma sem maradt.

2. DR. SCHMIDT SÁNDOR muzeumi segédőv a «*Fuess-féle érző-emelővel ellátott goniométer*»-ről értekezett. E készüléket előadó a strassburgi egyetem ásványtani intézetében GROTH tanár szívességéből tanulmányozta és annak theoretikai és szerkezeti hibaforrásait nyomozván, kiderült, hogy az ezen élszögmérővel nyert eredmények a megbízhatóság tekintetében relative igen magas fokon állanak. A készülék, melyet FUESS R. berlini ismert jóhírű mechanikus szerkesztett, annál inkább figyelemre méltó, mert segítségével a homályos, de többé-kevésbé egyenletes felületű lapokkal ellátott kristályok nagy része goniometriai tekintetben a mineralogiai pontosabb kutatások körébe vonható. Ez annyiban fontos vívmány, mert a természetben mondhatni túlnyomó számban előforduló nem tükröző kristályokról morfológiai tekintetben alig léteznek adatok, megbízhatóbbak annál kevesebbé. Értekező a FUESS-féle műszert nemcsak hogy egy vonalba állítja tapasztalatai nyomán a HIRSCHWALD-féle mikroskop-goniométerrel, de sőt egyes esetekben az előbbennek határozott túlsúlyáról győződött meg. Előadása kapcsában végül az általa a FUESS-féle élszögmérővel az *Orthoklas* kristályain tett méréseinek eredményét és az ezekből vonható következtetéseket közölte.

VII. SZAKÜLÉS 1883 NOVEMBER 7-ÉN.

Elnök: Dr. SZABÓ JÓZSEF.

Elnök a téli ülészak kezdetén, midőn a szünetek utáni első ülést megnyitja, üdvözli a szép számmal egybegyűlt tagokat s abbéli reményének ad kifejezést, hogy a mint a nyári munkák iránti buzgalom szanaszét szórta a társulat munkás tagjait, a tél folytán az üléseinken előadandó eredmények iránti kölcsönös érdeklődés ismét egybe fogja gyűjteni s annál lankadatlanabb munkára fogja buzdítani valamennyit.

Ezek után elnök szomorú kötelességet teljesít, a midőn a mai ülés napirendjét megelőzőleg őszinte megilletődéssel jelenti, hogy a szünetek alatt társulatunknak két tagját s egyszersmind díszét és büszkeségét ragadta ki közülünk a halál. Jelenti REITZ FRIEDRICH tiszteletbeli elnöknek és HEER OSZWALD tiszteletli tagnak elhúnytát. A szakülés e súlyos veszteségek fölötti mély fájdalmit és elszomorodását a jelen ülés jegyzőkönyvében fejezi ki. Emlébeszédék tartásáról a választmány fog gondoskodni.

1. Dr. SZABÓ JÓZSEF egyetemi tanár előadást tartott *Selmecz környékének újabb térképeiről*, melyeket PÉCH ANTAL miniszteri tanácsos azon czélből készítette, hogy a részletes geológiai felvételek topografiai alapjául szolgáljanak. Alapterületül eredetileg a kataszteri fölvételek szolgáltak, melyekbe a domborzati viszonyok GRÄTZMACHER főbányamérnök vezetése mellett, a szélaknai bányamérnökök által oly módon vannak bevezetve, hogy pontos mérések alapján az egyenletes magasságok vonala rajzolatott be. E színtájgörbék egyenletes függélyes távolságban vannak egymástól. A kataszteri mérték felette nagy lévén, redukezió volt szükséges és az két rendbeli: egy nagyobb, melynél az arány $1''=200^\circ$ és hat lapból áll; a másik csak egy lapból áll, mértéke $1''=500^\circ$. Eddig ez az utóbbi készült el egészen, egy nagy lapon, a melynek területe $5\frac{1}{2}$ négyszög-mérföldnek felel meg. Szépen kitüntetve látni rajta Selmecz környékének teléreit, és pedig kék színnel a tartalmas és sárgával a meddő részeket.

A nagyobb mértékű térképből eddig csak egy lap kész, de a tél folytán a többi öt is hihetőleg kikerül a selmecz-i főbánya-hivatal litografiai terméből, melynek ezen, a modern kartografia kívánalmait teljesen kielégítő művek valóban dicséretére válnak.

Ezenkívül szabadkézi rajzban bemutatja az előadó Selmecz közelebbi környékének ugyanezen mértékben ($1''=500^\circ$) készült lapját, melyen a geológiai eredmények általa már a mult évben voltak kitüntetve és a mely az egész területre nézve szóló kulcs gyanánt tekinthető. A fölvételnél CSEH LAJOS bányageológus ezen a lapon is segédkezet nyújtott, azontúl pedig a vidék egyéb tájaival is ernyede tlenül foglalkozik. Az elmúlt nyáron GEZELL SÁNDOR bánya-főgeológus is átvett bizonyos részt, és ha ez a jövőre is megtörténik, az az eredmény lesz elérhető, hogy az 1885-ik évi országos kiállításon ez a nagy geológiai térkép is szerepelhet, bemutatván a tudomány mai állása alapján az igen bonyolódott geológiai viszonyokat oly részletesen a minő kimutatás e világhírű vidékről eddig még nem jelent meg.

1. a) Az imént előadottakkal kapcsolatban ZSIGMONDY VILMOS alelnök bemutatja az eredeti kataszteri térkép egyik sectióját, melybe a magassági görbéken kívül

a gyűjtött kőzetpéldányok lelőhelyei és számai is be vannak jegyezve. E térképek nagy mérete ($1' = 40^\circ$) a legkisebb kőzetelőfordulás bejegyzését is lehetővé teszi.

2. Dr. ILOSVAY LAJOS műegyetemi tanár megismereteti TOBORFY BÉLA dolgozatát a *ploszkói Rudolf-forrás kémiai elemzésének eredményeit*. — A ploszkói Rudolf-forrás Bereghmegyében, a vereckei járásban van. Ploszkó környékén még több hasonló tulajdonságú ásványvíz fordul elő. Péld. a szolyvai, a luhii stb. A víz az alkalikus vizek sorába tartozik. Natrium-carbonatban és szilárd alkatrészekben általában gazdagabb, mint a hasontartalmú vichy-i vagy bilini a külföldiek, és mint a szolyvai, szulini, luhii, bikszádi a honiak közül. Szabad széntartalma csekély. Jelentékeny lithium- és bórsav-tartalma van.

Összetételéből ítélve méltó arra, hogy az orvosi kar figyelme felé forduljon, és ha hatásosnak bizonyul, a mi kétségtelen, az emberiség és nemzetgazdaságunk érdekében biztosítsák forgalmát.

3. SZONTAGH TAMÁS egyetemi tanársegéd *Zólyommegye alsó részének kőzeteit* illető petrográfiai tanulmányait terjeszti elő s kivonatossan csakis a végeredményeket mutatja be. Főképen a Polana-Vjepor hegység egyes pontjairól, továbbá a Zólyom-Javorja-Osztroška hegységnek Kalinka-Véghles szakaszának kőzeteiről szól.

A nagy kiterjedésű Polana szép kráterszerű maradványait, *Augit-Andesin-Labradorit Trachitoknak* találja, Amfibol, Cordierit és Trydimit járulékos el egy részekkel. Ezenkívül egy régibb *Biotit-Oligoklas-Granát-Trachitot* is talált a Gneisz és Augittrachit érintkezési határa közé gyűrve. Röviden leírja azon hegység Gneisz-és Granit-kőzeteit, mely utóbbiakat ipari célokra is alkalmasnak tart. A kalinkavéghlesi szakaszban *Augit-Labradorit (Andesin) Trachitokat* talált, melyek nagyrészen solfatárai behatás következtében sokféleképen elváltoztak. Zárványaik igen érdekesek és gyakran az áttört Csillámpalák- vagy Gneiszokból hozattak fel. Opálos és kaolinos képződések gyakoriak.

A kalinkai kénbánya környékének kőzetét *Augit-Anorthit (Bytownit)hoz hajló* Trachitoknak találta, melyek a hegység egyes részein a folytonos solfatárai működés folytán teljesen el vannak változva. Ezen *Augit-Anorthit Trachyt* módosult féleségei Ként, Gypszet és Pyritet néha nagy mérvben tartalmaznak. — Az elhagyott kénbánya, melyben a *Haueritek* is találtattak, ezen Trachitban van.

Röviden még Szliács környékének néhány érdekes kőzetét mutatja be.

VII. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS 1883 MÁJUS 30-ÁN.

Elnök: Dr. SZABÓ JÓZSEF.

A választmány ez alkalommal legnagyobb részt apróbb folyó ügyek tárgyalásával foglalkozott, a melyek elintézése után

jelentette a titkár, hogy SZLÁVY JÓZSEF koronaőr ő nagyméltósága, a múlt márczius 20-iki ülésen bejelentett pártolói alapítványát időközben lefizette s hogy részére a pártolói tagsági oklevél már meg is küldetett. — Ezzel kapcsolatban CZANYUGA JÓZSEF pénztárnok jelenti, hogy a Szlávay-alapítványt két darab 100 forintos, $4\frac{1}{2}$ százalékos földhitelintézeti záloglevélbe fektette, a belőle megmaradt összeget pedig egyelőre a tőkeszámla javára igtatta be. — Helyeslőleg vétetik tudomásul.

VIII. RENDKIVÜLI VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS 1883 SZEPTEMBER 24.

Elnök: Dr. SZABÓ JÓZSEF.

Elnök az ülést megnyitva előterjeszti, hogy a jelen rendkívüli választmányi ülést MATLEKOVICS SÁNDOR helyettes államtitkár úrnak, mint az 1885-ik évi budapesti általános kiállítás elnökének felhívásai következtében hívta össze. A kiállítás elnöke ugyanis arra hívja föl társulatunkat, küldene ki a saját képviselőjében *tíz tagot* a legközelebb megalakítandó *bányászati, kohászati és földtani országos szakbizottságba*. E felhívás augusztus közepén érkezett, a midőn a társulatnak se tisztikara, se választmányja nem volt Budapesten; de sőt még a szeptember közepén érkezett sürgetés sem találta együtt az érdekelteket, úgy hogy még csak a mai napra lehetett határozatképes választmányi ülést összehívni.

A titkár felolvassa MATLEKOVICS államtitkár úrnak augusztus 18-án és szeptember 14-én kelt felhívásait, a melyek meghallgatása s a tárgy megvitatása után a választmány, a magyarhoni Földtani Társulat képviselőjében, a megalakítandó bányászati, kohászati és földtani szakbizottságba a következő tagokat jelöli ki:

- a) a *bányászatra*: Zsigmondy Vilmos alelnököt,
Báró Splényi Béla,
Bruimann Vilmos választmányi tagokat.
- b) a *kohászatra*: Dr. Wartha Vinceze, választm. tagot,
Gränzenstein Béla, rendes tagot, és
B. Leithner Antal, miniszteri tanácsost, a ki társulatunknak még nem tagja ugyan, de mint illetékes és kitünő nemesfém-kohász ajánlatik.
- c) a *földtanra*: Böckh János, választm. tagot,
Dr. Krenner József Sándor választm. tagot,
Lóczy Lajos, választmányi tagot, és
Dr. Pethő Gyula első titkárt.

A választmány megjegyzi, hogy a dolog természeténél fogva e bizottságba csupán Budapesten lakó tagokat vélt ajánlhatóknak. Ezzel kapcsolatban elrendeli egyszersmind a választmány, hogy eme kijelölések, az ügy sürgős voltára való tekintetből, az országos kiállítási bizottsághoz azonnal felterjesztendők. (Megtörtént. Lásd a jelen füzet *«kiállítási ügyek»* czimű rovatát.)

IX. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS 1883 NOVEMBER 7-ÉN

Elnök: Dr. SZABÓ JÓZSEF.

A titkár bejelenti BÁNYAI REITZ FRIGYES tiszteletbeli elnöknek Budapesten múlt augusztus 15-ikén, és Dr. HEER OSZVALD tiszteleti tagnak Lausanneben szeptember 27-ikén — a szünetek alatt történt elhunyatát. — E súlyos veszteségeket a

választmány a maga részéről is mély fájdalommal és elszomorodással veszi tudomásul, csatlakozva a megelőzőleg tartott szakülés határozatához, mely megilletődött érzelmeinek már jegyzőkönyvében is kifejezést adott.

A HEER OSZVALD fölött mondandó emlékbeszéd elkészítésével a választmány ZSIGMONDY VILMOS alelnök indítványára egyhangúlag Dr. STAUB MÓRICZ választmányi tagot bizza meg, a ki e megbízást készséggel elfogadja s igéri, hogy az emlékbeszédet a legközelebbi januári közgyűlésen el fogja mondani.

A titkár jelenti, hogy REITZ FRIGYES temetése alkalmával az elhunyt koporsójára a társulat nevében koszorút helyezett, szalagján a következő fölírással: «*Bányai Reitz Frigyesnek, tiszteletbeli elnökének — a magyarhoni Földtani Társulat.*» Továbbá, hogy a temetésen, augusztus 18-ikán, a társulatot BRUMANN VILMOS főbányatanácsos és választmányi tag vezetése alatt Kuncz Péter, Czanyuga József, Hunfalvy János, Dr. Staub Móricz, Franzenau Ágoston, Szontagh Tamás, Farkass Róbert urakból s az első titkárból álló küldöttség képviselte. — Jóváhagyólag vétetik tudomásul.

A nagym. pénzügyi miniszterium értesíti a társulatot, hogy az általa újabban kérelmezett, a sósvizeket illető adatok beküldése elrendeltetett. A titkár ezzel kapcsolatban jelenti, hogy e pótló adatok és küldemények már folyvást érkeznek be a társulathoz s időnként Dr. FISCHER SAMU tagtársunknak adatnak ki folytatólagos feldolgozás végett. — Örvendetes tudomásul szolgál.

A «*nagyági m. kir. és magántársulati aranybányamű*» vállalat kétszáz (200) fit alapítvánnyal és két (2) fit oklevéldíjjal a pártoló tagok sorába ohajt lépni. Minthogy a 202 fit már tényleg be is érkezett, a vállalat, mely a társulatnak eddig rendes tagja volt, pártoló tagul egyhangúlag megválasztott s a *pártoló tagsági oklevél* kiadása, az alapszabályok 6. §-a értelmében elrendeltetett.

CZANYUGA JÓZSEF pénztárnok jelenti, hogy a nagyági vállalat alapítványán, a titkárral egyértőleg két darab 100 frtos, 5 százalékkal kamatozó magyar papíráradék-kötvényt vásárolt s a fennmaradt összeget az alapítványi maradékokhoz csatolta. — Jóváhagyólag vétetik tudomásul.

A szegedi «*Somogyi-Könyvtár*» a társulatnak 1880 és következő évi kiadványait kéri az ezutániakkal együtt ajándékba. — Hosszabb eszmecsere után a választmány abban állapodik meg, hogy kivételesen megadja ugyan a Somogyi-Könyvtár által kívántakat, de csupán Szeged rohamos fejlődése és művelődési missziójára való tekintetből s kijelenti, hogy e mostani megállapodása semmi más alkalomra praecedensül nem szolgálhat.

Több folyó ügy elintézése után jelenti a titkár, hogy új tagokul ketten ajánlatnak a megválasztásra:

BALLA PÁL, ügyvéd Újvidéken, ajánlja Dr. SZABÓ JÓZSEF.

ÉDER JÁNOS, okl. tanár Csongrádon, ajánlja SZONTAGH TAMÁS.

Két régebbi tag ismét a társulat kötelékébe ohajt lépni:

Gróf ESZTERHÁZY KÁLMÁN, Kolozs megye főispánja Kolozsvártt:

TALLATSCHER FERENCZ, bányáigazgató Petrozsényben.

Végül bemutatta a titkár a szünetek alatt érkezett cserepéldányokat és ajánlékkönyveket (l. a könyvek jegyzékét a jövő füzetben), a melyek köszönettel vétettek; megjegyezvén, hogy egyik művet Budapest főváros tanácsa tette át a társulat-

hoz. Ez a mű a Felső személye körüli miniszter s a belügyminiszterium útján küldetett a fővároshoz társulatunk számára. Címe: «Die Argentinische Republik als Ziel der europäischen Auswanderung.» Statistisch-geographische Uebersicht über das Land und seine Hilfsquellen von allen Gesichtspunkten aus betrachtet durch FRANZ LATZINA. Buenos Aires 1883. (Térképpel.)

KIÁLLÍTÁSI ÜGYEK.

Az 1885-ik évi budapesti általános kiállítás *bányászati, kohászati és földtani (VI-ik) szakcsoportját* illető közlemények.

Felhívás Magyarország bánya- és kohóbirtokosaihoz az 1885-ben Budapesten tartandó általános kiállítás ügyében.

Az országos kiállítás, mely 1885 tavaszán Budapesten meg fog nyíltni, hivatva lesz mindazt bemutatni, a mi szépet és jeleset a magyar föld terem s a mit a magyar föld területén előállítanak.

Magyarország legjelentékenyebb termelő ágai között a bányászat és a kohászat első helyen áll. Méltán megilleti ezeket az a figyelem, hogy a kiállításban oly fényesen és oly gazdagon legyenek képviselve, a minő fény az oly vállalatokat megilleti, a melyek egyrésről önmagukban véve nagyfontosságú faktorok az ország nemzetgazdasági és anyagi fejlődésében, másrésről pedig a testvértudományok számára és azokkal vállvetve egyszersmind nagybecsű tudományos eredményeket is szolgáltatnak. Ez a kiváltságos rang emeli a bányászati és kohászati vállalatokat az országnak valamennyi más ipari vállalatai fölé.

Mióta a bányász csákánya Magyarország bérceit megbontotta, s mióta az első kohó parázsa fellobbant, a Kárpátok övezte nagy amphitheatrum térein sohasem kínálkozott alkalom, ilyen, mint a mostani, eddig még soha, se a Királyhágón innen, se azon túl — arra, hogy Magyarország ásványi kincseit, érzekben való gazdagságát s bányászati és kohászati vállalatainak fejlettségét az igaz-valónak megfelelőleg és méltóan bemutassuk.

Magyarország bányászai és kohászai! E nemes és nagyfontosságú feladat megoldása mireánk vár. Nemzetünk színe-java, hazánk értelmisége feszült kíváncsisággal várja a nagy mű létrejöttét s máris rokonszenves érdeklődéssel kezdi kísérni a fejlődés mozzanatait. S ha ez a közönség *jelentékeny eredményt* vár a kiállításnak minden ágától, hogy ne várna mitőlünk sokat!

Nincs Magyarországon vállalat, a mely hazánknak kincses gazdagságát és saját létezésének nagy fontosságát képes lenne oly előnyösen bemutatni és megbizonyítani, mint a bánya- és a kohóvállalatok.